

חזבאללה מאתגר את ישראל המורתעת - עת לבחון מחדש את מדיניות ההבלגה

אודי דקל | 5 ביולי, 2022 | גיליון 1616

בין ישראל לחזבאללה מתנהלת מערכה על השליטה האווירית בשמי לבנון ובצפון ישראל, שהארגון הרחיבה גם למרחב המים הכלכליים של ישראל על ידי שיגור שלושה כלי טייס בלתי מאוישים לעבר אסדת הקידוח הישראלית בשדה הגז כריש. מומלץ לישראל לשקול מינוף של המאבק שמתנהל בממד האווירי ולהגיב להתגרות של חזבאללה בתקיפת מערכות ההגנה האווירית האיראניות שסופקו לארגון בלבנון. זאת, על מנת לסמן לארגון ולנותנת החסות שלו, כי ישראל אינה נרתעת מעימות ולא תמשיך להבליג על הרחבה של גבולות ועצימות המערכה שהם מנהלים נגדה.

בצהרי יום שבת, 2 ביולי, שיגר חזבאללה שלושה כלי טייס בלתי מאוישים (כטב"ם) מעל הים התיכון לעבר אסדת הקידוח בשדה הגז הטבעי "כריש", שנמצא במים הכלכליים הישראליים המוכרים במערכת הבינלאומית. הכטב"מים טסו בגובה נמוך ובמהירות איטית כדי להקשות על מערכות הגילוי המכ"מי של ישראל לאתר ולזהות אותם, אך צה"ל גילה ויירט אותם באמצעות מטוס קרב וטילי ברק ששווגרו מספינת חיל הים. להערכת גורמי ביטחון ישראלים, הכטב"מים לא נשאו חומרי נפץ שכן לא אותרו פיצוצי משנה במהלך יירוטם.

הודות לגילויי שדות גז במימיה הכלכליים לפני כשני עשורים, ישראל החלה בשנים האחרונות לייצר כמות מספקת של גז לביקוש המקומי וכן לייצוא למצרים, לירדן ובקרוב גם לאירופה. אסדת הקידוח בשדה "כריש" עוגנה מספר קילומטרים דרומית לאזור המחלוקת בין ישראל ללבנון לגבי קו התיחום בין המים הכלכליים של שתי המדינות, סוגיה עליה מתנהלות שיחות בתיווך ארצות הברית, במטרה להגיע להסכמה על קו הגבול הימי ועל השימוש של שני הצדדים בשדות האנרגיה התת-ימיים.

ככל הנראה, התכלית של חזבאללה הייתה לאיים על ישראל על ידי הפגנת יכולת חדירה למרחב האסדה ואף לאיים בתקיפתה בעתיד, ובתוך כך גם להציג תצלומי אוויר כחומר תעמולה של הארגון. וביתר פירוט, מטרת חזבאללה:

א. הצגת עצמו כמי שמגן על האינטרסים של מדינת לבנון ודואג לעתידה האנרגטי.

ב. להוכיח כי אינו חושש מישראל, מוכן להתעמת עמה ולהביכה על ידי הצגת יכולתו לתקוף את אסדות הגז הישראליות בים התיכון.

ג. להגביר את המתיחות בהקשר למחלוקת לגבי סימון הגבול הימי בין ישראל ללבנון ולחלוקת משאבי האנרגיה בים, ובד בבד להרתיע חברות זרות מלהשקיע בפרויקטים המשרתים את ישראל.

ד. לשפר עמדות מול ארצות הברית במסגרת מאמצי התיווך של הממשל, או לחילופין לסכל את האפשרות להגיע להסכם - אז יאבד חזבאללה את יתרונותיו הגלומים בהעברת נפט איראני דרך סוריה ללבנון, ובהחלטתו על אופן חלוקתו.

נראה כי הארגון יצא מנקודת הנחה של סבירות נמוכה בלבד לתגובה ישראלית בעת הנוכחית, בשל חולשת המערכת הפוליטית בישראל והעדפתה להבליג ולהכיל אירועים בעלי פוטנציאל הסלמה, בפרט לקראת ביקורו הקרוב של נשיא ארצות הברית ג'ו ביידן בישראל ובערב הסעודית.

יש לשער כי מאחורי הקלעים של שיגור הכטב"ים נמצאה איראן, כשותפה לתכנונו. במהלך השנים האחרונות, איראן הרחיבה מאד את תעשיית ייצור הכטב"מים מסוגים שונים, כולל כטב"מים תוקפים - נושאי חומרי נפץ, וטווח פעולה של עד מאות ק"מ. איראן גם שוקדת על העברת הכטב"מים השונים לשלוחיה הרבים במזרח התיכון: בעיראק, בסוריה, בלבנון, בתימן ואף ברצועת עזה. כך, בהדרגה הופכים הכטב"מים התוקפים לאיום מרכזי ברחבי המזרח התיכון, תוך ניצול הקושי לעיתים לאתר את טביעת האצבע של הגורם המשגר, המגבלות בגילוי נתיבי הטיסה בגובה נמוך מאד, והתייחסות אליהם כלנשק טרור המופעל מתחת לסף המלחמה.

אור לאותו יום שבת, בשעה מוקדמת יותר, דווח על תקיפה אווירית ישראלית בסוריה של מערכות הגנה אווירית איראניות שכנראה נפרקו בנמל טרטוס, ולא ברור האם יעדם היה להיערכות בלבנון או בסוריה עצמה. בשנתיים האחרונות משקיעה איראן משאבים ומאמצים רבים בחימוש בעלות בריתה - בעיקר סוריה וחזבאללה - במערכות הגנה אווירית מתקדמות, המיוצרות באיראן.

ביולי 2020, במהלך ביקור רמטכ"ל צבא איראן מחמד חסין באקרי בסוריה, נחתם הסכם להרחבת שיתוף הפעולה הצבאי-ביטחוני והטכנולוגי בין המדינות. רכיב מרכזי בהסכם היה חיזוק מערך ההגנה האווירית הסורי באמצעות אספקת מערכות הגנה אווירית מתקדמות, כגון טילי קרקע-אוויר Bavar-373 - מערכת טילי קרקע-אוויר, שהיא שחזור איראני של מערכת S-300 הרוסית לטווח 250 ק"מ, וכן של מערכת Khordad-3 - טילי קרקע-אוויר לטווח בינוני עד ל-75 ק"מ. במקביל הועברו מערכות הגנה אווירית איראניות ניידות לחזבאללה בלבנון, המותקנות על גבי משאית, מה שמקנה להן ניידות ויכולת הסתתרות, הכוללות מכ"מי גילוי ועקיבה קטני ממדים. זאת, במסגרת מאמץ לצמצם את חופש הפעולה האווירי הישראלי בשמי סוריה ולבנון. ואכן, בשנה האחרונה דווח על שיגור טילי קרקע-אוויר לעבר מטוסים ישראליים, או לעבר פצצות גולשות שהוטלו מהאוויר וחלפו במעופן מעל בקעת הלבנון.

חיל האוויר הישראלי פיתח לאורך שנים טכניקות להתמודדות עם ניסיונות היירוט של מערך ההגנה האווירית הסורי, שרובו מצויד במערכות רוסיות (וגם איראניות), ולהתחמקות מהם. מאות טילים שוגרו לעבר המטוסים והחימושים שהוטלו מהאוויר בארבע השנים האחרונות. לעיתים, ישראל מגיבה לניסיונות היירוט בתקיפת מערכות ההגנה האווירית הסוריות. לעומת זאת, היא נרתעת מתקיפת מערכות ההגנה האווירית שחזבאללה מפעיל ומסתיר בלבנון.

מנהיג חזבאללה חסן נסראללה רואה בשימוש בכטב"מים ובמערכות הגנה אווירית מעין מאזן אסטרטגי לעליונות האווירית האזורית של ישראל. זאת ועוד, חזבאללה הגביר לאחרונה את השימוש שלו בכטב"מים ורחפנים לצילום בשירות התעמולה שלו נגד ישראל, כמעט על בסיס יומי, ולמעקב אחרי העבודות לבניית המכשול הביטחוני לאורך גבול ישראל-לבנון. לפני כשלושה חודשים חדר כלי טייס זעיר ללא טייס לעומק המרחב האווירי הישראלי. מנהיג חזבאללה חסן נסראללה אף התרברב בשנה האחרונה כי "מאז שהתחלנו להפעיל את מערך ההגנה האווירית שלנו" ארגונו הצליח לצמצם את חופש הפעולה האווירי של ישראל בשמי לבנון. ב-5 באפריל 2022 זכו הדברים לאישור מפי מפקד חיל האוויר היוצא, האלוף עמיקם נורקין, שהודה בראיון מול מצלמות באמרו כי בשנה האחרונה אכן נפגע חופש הפעולה הישראלי בלבנון.

סיכום והמלצות

המעורבות האיראנית בזירה הצפונית של ישראל גלויה וברורה: ישראל ואיראן שרויות בדינמיקה שניתן לתאר אותה על פני גרף עולה של התקפות הדדיות – במישורים הקינטי, ניסיונות חיסול ומתקפות סייבר בעלות פוטנציאל נזק גובר לשני הצדדים. בהשראת איראן חזבאללה מאתגר את ישראל ובוחן את הקווים האדומים שהיא מציבה כדי לסמן את מרחב הפעולה שלו נגדה, אך בלי להיזדרר לעימות צבאי בהיקף נרחב. הצלחתו הגדולה של חזבאללה היא בהוצאת לבנון מזירת המבצעים של המערכה בין המלחמות (מב"מ) שמפעילה ישראל נגד ההתבססות הצבאית של איראן ושלוחיה בסוריה, ובצמצום חופש הפעולה של חיל האוויר הישראלי בשמי לבנון.

מדרגה נוספת באופן שבו חזבאללה מאתגר את ישראל היא החדרת כטב"מים לשטחה (לארגון מאות כטב"מים לאיסוף מודיעין וגם לתקיפה) וגם בהמחשת איום ישיר על אתרים אסטרטגיים בישראל ובמים הכלכליים שלה. למרות הצלחת צה"ל בגילוי וביירוט הכטב"מים ששיגר חזבאללה, היעדר תגובה ישראלית לחדירתם תביא בהכרח לאירוע הבא, שאפשר שיתרחש בנסיבות נוחות פחות לישראל. מבחינת איראן וחזבאללה, רב הפיתוי לפגוע באסדת קידוח ישראלית מחוץ למים הטריטוריאליים שלה בטיעון שזה שטח ימי הנתון למחלוקת בין המדינות. קשה לשלול את ההערכה, כי חזבאללה ואיראן ינסו לבחון בקרוב את נחישותה של ממשלת המעבר בישראל, לבדוק את מרחב ההבלגה שלה ואף לנסות וליצור הזדמנות לשנות את כללי המשחק בזירה.

לפיכך, מומלץ לשקול בישראל את מינוף המאבק שמתנהל במרחב האווירי לתקיפת מערכות ההגנה האווירית האיראניות שסופקו לחזבאללה בלבנון. זאת כדי לסמן לארגון כי ישראל אינה נרתעת מעימות ולא תאפשר לו להרחיב את גבולות ועצימות המערכה שהוא מנהל נגדה. אמנם, יש בכך סיכון בהסלמה, בשל הצורך שחזבאללה רואה לעצמו להגיב ושל נסראללה עצמו "לומר את המילה האחרונה" (בכל סבב), אולם העיתוי הנוכחי – המשבר הכלכלי והפוליטי בלבנון, והדיון בין המעצמות לאיראן על אודות חידוש הסכם הגרעין – אינו מתאים להסלמה נרחבת עד מלחמה עבירו ועבור איראן, כך שצפוי שגם הוא ינסה לצמצם את העימות לחילופי מהלומות מוגבלות בזמן ובעצימות, בלי שיגלוש למערכה נרחבת וממושכת.

עורכי הסדרה: ענת קורץ ואלדד שביט